

Autoprezentacja na mapach. Przykład z Bytoma w okresie Republiki Weimarskiej

Dariusz Gierczak

Herder-Instituts für historische Ostmitteleuropaforschung – Institut der Leibniz-Gemeinschaft
E-mail: dariusz.gierczak@herder-institut.de

Zarys treści: Podział Górnego Śląska na część polską i niemiecką w wyniku ustaleń traktatu wersalskiego po zakończeniu I wojny światowej i powstań śląskich (1919 r. i 1920 r.) był w Niemczech postrzegany jako rażąca niesprawiedliwość. Niemcy utracili w ten sposób ok. 80% górnośląskiego przemysłu ciężkiego, a wywołana podziałem fala migrantów opuszczających polską część zaostrzyła sytuację mieszkaniową w wielu miastach niemieckiego Śląska.

W szczególności ciężkiej sytuacji znalazł się Bytom (Beuthen), który utracił część dzielnic oraz niemal całe zaplecze gospodarcze na rzecz Polski. Granica otaczała miasto z trzech stron; granicę przecięte zostały szlaki komunikacyjne oraz drogi zaopatrzeniowe, a nawet chodniki kopalniane.

W tej sytuacji miasto zdecydowało się na opublikowanie swoistego materiału propagandowego, nawiązującego w ikonografii i tekście do powszechnych wówczas nastrojów nacjonalistycznych. W bogato ilustrowanej broszurze *Beuthen O.-S. Die Schädigung der Stadt durch die Grenzziehung und ihre Bedeutung als deutscher Wirtschafts- und Kulturfaktor im Osten. Ein Bildwerk* miasto zaprezentowało się w roli ofiary podziału.

Słowa kluczowe: Górny Śląsk, kartografia polityczna, mapy tematyczne, kartografia przemysłu

1. Wstęp

Podział Górnego Śląska po referendum w wyniku traktatu wersalskiego i trzech powstań w latach 1919–1921 był postrzegany w Niemczech jako wielka niesprawiedliwość. Szczególnie bolesna dla osłabionej wojną i ograniczeniami narzuconymi przez zwycięskie mocarstwa gospodarcze Republiki Weimarskiej była utrata 80% górnośląskiego przemysłu ciężkiego, podczas gdy – co podkreślano w Niemczech – prawie 60% uczestników plebiscytu głosowało za pozostaniem w Niemczech¹.

W obliczu głębokiego powojennego kryzysu gospodarczego w Republice Weimarskiej utrata znacznej części GOP-u była szczególnie dotkliwa, tym bardziej, że równocześnie na tereny pozostałe po niemieckiej stronie granicy zaczęli napływać

¹ Por. A. Laba, „Entgegen dem feierlich erklärten Mehrheitswillen” – *Das Volk als diskursive Ressource im deutschen Revisionsgedanken der Weimarer Republik*, w: *Demokratiegeschichte als Zäsurgeschichte. Das Beispiel der frühen Weimarer Republik*, Berlin 2014.

imigranci opuszczający polski Górny Śląsk. Zaostrzyło to także ciężką sytuację mieszkaniową w wielu miastach niemieckiego Śląska². Tymczasem problem wykorzystania potencjału przemysłowego i rozwojowego stawał się coraz bardziej palący po zajęciu Zagłębia Ruhry przez siły międzynarodowe (1921–1925). Jednak mimo wsparcia, jakie otrzymywał ten najważniejszy region przemysłowy Niemiec, wydobywcie w górnictwie spadło aż o ok. 30%³. Konsekwencją było masowe bezrobocie i dalsze pogłębienie kryzysu, także społecznego.

W szczególnie trudnej sytuacji znalazł się Bytom (Beuthen), który wskutek podziału utracił część obszaru – w tym przemysłową dzielnicę Friedenschütte (znaną lokalnie jako Frydenshuta albo Fryna) wraz z Czarnym Lasem (Schwarzwald), stanowiącymi obecnie dzielnicę Rudy Śląskiej, i Zgodą (Eintrachthütte), która dzisiaj należy do Świętochłowic – wraz z niemal całym zapleczem gospodarczym. Podczas gdy niemal 75% mieszkańców samego miasta głosowała za utrzymaniem *status quo*, większość ludności okolicznych gmin (prawie 60%) wyraziła wolę przyłączenia do Polski⁴. Nowa granica otoczyła miasto z trzech stron.

W obliczu krytycznego położenia miasto próbowało różnymi metodami zwrócić uwagę – nie tylko różnych czynników politycznych, ale i opinii publicznej – na swoją specyficzną sytuację. Wśród publikacji wydanych przez organy miejskie w tym celu, znalazł się opublikowany w 1926 roku nakładem Urzędu ds. Transportu i Gospodarki Miasta Bytomia godny uwagi materiał informacyjny, którego tytuł w tłumaczeniu brzmi: „Bytom O.-S. Zniszczenie miasta przez wytyczenie granicy i jego znaczenie jako niemieckiego czynnika gospodarczego i kulturalnego na Wschodzie”⁵.

2. Forma i treść publikacji

Pod względem struktury i opracowania graficznego omawiana publikacja kojarzy się z broszurą reklamową. Ten bogato ilustrowany mapami i diagramami materiał ukazał się nakładem Urzędu ds. Transportu i Gospodarki Miasta Bytomia, spełniającego m. in. funkcję dzisiejszych miejskich biur promocji. Broszura, licząca łącznie z okładką 22 strony, zawiera 16 map i 9 grafik, większość z opisami, i tylko jedną stronę tekstu. Jej nietypowy format (30,5 × 25,5 cm) w połączeniu z łatwo czytelnymi ilustracjami i łatwymi do zrozumienia opisami przywodzi na myśl format dzisiejszych prezentacji komputerowych.

² K. Maurer, F. Kaminsky (red.), *Oppeln*. „Deutscher Städtebau”, Berlin-Halensee 1926, s. 69–70.

³ M. Metzner, *Grenznat und Kommunalpolitik in Oberschlesien mit besonderer Berücksichtigung von Beuthen, Gleiwitz, Hindenburg und Ratibor*, Neisse 1935, s. 14.

⁴ H. Neubach, *Die Abstimmung in Oberschlesien am 20. März 1921*. „Kleine Schriften / Stiftung der Martin-Opitz-Bibliothek”, Bd. 4, Herne 2002, s. 28.

⁵ Matzel W., *Beuthen O.-S. Die Schädigung der Stadt durch die Grenzziehung und ihre Bedeutung als deutscher Wirtschafts- und Kulturfaktor im Osten. Ein Bildwerk*, Beuthen [1926].

Zarówno sam tytuł, jak i zawartość wyróżniają się na tle licznych materiałów promocyjnych miast. Materiały tego typu z reguły skupiają się na przedstawieniu zalet i specyfiki prezentowanych miejscowości, bogato szafując różnego rodzaju superlatywami⁶. O ile tytuł odwołuje się do specyfiki miasta jako ważnego ośrodka dla kultury i gospodarki niemieckiej, to jednak aspekt ten traci na znaczeniu

Ryc. 1. *Beuthen O.-S. Die Schädigung der Stadt durch die Grenzziehung und ihre Bedeutung als deutscher Wirtschafts- und Kulturfaktor im Osten. Ein Bildwerk.* Strona tytułowa (źródło: Herder-Institut)

na tle treści całej publikacji. Owszem, tekst na pierwszej karcie wydawnictwa – zresztą jedynej wyłącznie tekstowej – opisuje znaczenie miasta dla Niemiec, głównie gospodarcze, nadmieniając jednak też historyczne i kulturalne. Również kilka pierwszych kart z ilustracjami ukazuje międzynarodowe znaczenie miejscowego przemysłu, infrastruktury i handlu. Jednak w zestawieniu z odezwą do całego narodu z okładki, wzbudza to odczucie, że ten potencjał jest zagrożony (ryc. 1).

⁶ Jako charakterystyczne dla publikacji tego typu mogą służyć przykłady prezentacji własnej na oficjalnej stronie internetowej miasta Kielce: „[...] nowoczesne, dynamicznie rozwijające się miasto, które wykazało skok cywilizacyjny, jaki niesie ze sobą członkostwo w Unii Europejskiej. [...] Dzięki najszybciej rozwijającym się w Polsce Targom Kielce, od lat stanowią miejsce spotkań największych firm krajowych i zagranicznych, reprezentujących różne dziedziny gospodarki oraz miejsce zawierania wielomilionowych kontraktów. [...] Znawcy nazywają stolicę województwa świętokrzyskiego „największym muzeum geologii pod gołym niebem”. Dzięki nowoczesnej bazie, mają też szansę stać się polską stolicą sportów. [...] Wśród licznych obiektów polecanych do zwiedzania, szczególne miejsce zajmuje [...] Muzeum Zabawek i Zabawy jedyne tego typu w Polsce” (<http://www.um.kielce.pl/poznajmiasto/>).

Okładkę zdobi bogaty w proste symbole obraz związanego z Bytomiem grafika Karla Wittka z napisem *Beuthen O.S. – ostatni bastion niemieckiej kultury na wschodzie*. Z dopiskiem poniżej: *Niemcy, nie zapominajcie o tym!* Ilustracja przedstawia robotnika w bojowej pozie z mieczem w prawej i młotem w lewej dłoni. W tle, między szybami kopalnianymi i sylwetkami charakterystycznych budynków Bytomia, dymią kominy zakładów. Całość okładki wywołuje waleczny nastrój. Jej wymowa odpowiada ówczesnym stereotypom, nawiązując do krzywd i upokorzeń, jakie spotkały Niemcy ze strony „dyktatu wersalskiego”⁷, a jednocześnie pokazując niezłomną wolę walki o lepsze jutro niemieckiego narodu, a w tym przypadku robotniczej ludności miasta.

Po zaspokojeniu oczekiwań politycznych⁸ i przykuciu uwagi czytelników treścią okładki, tekst pozostaje raczej pragmatyczny. Bytom przedstawiony jest jako jeden z najważniejszych ośrodków wydobywania węgla kamiennego i rud oraz ważny węzeł komunikacyjny o międzynarodowym znaczeniu. Na dalszych kartach prezentowane są głównie straty w związku z przesunięciem granicy i inne problemy miasta, np. wynikające z wydobywania węgla bezpośrednio spod gęsto zabudowanego i zaludnionego obszaru. Broszura nie ogranicza się jednak wyłącznie do zestawienia strat, lecz proponuje pewne konkretne rozwiązania, które z punktu widzenia lokalnych władz byłyby niezbędne do pełnego wykorzystania potencjału Bytomia oraz umożliwienia miastu i jego mieszkańcom godziwych warunków rozwoju.

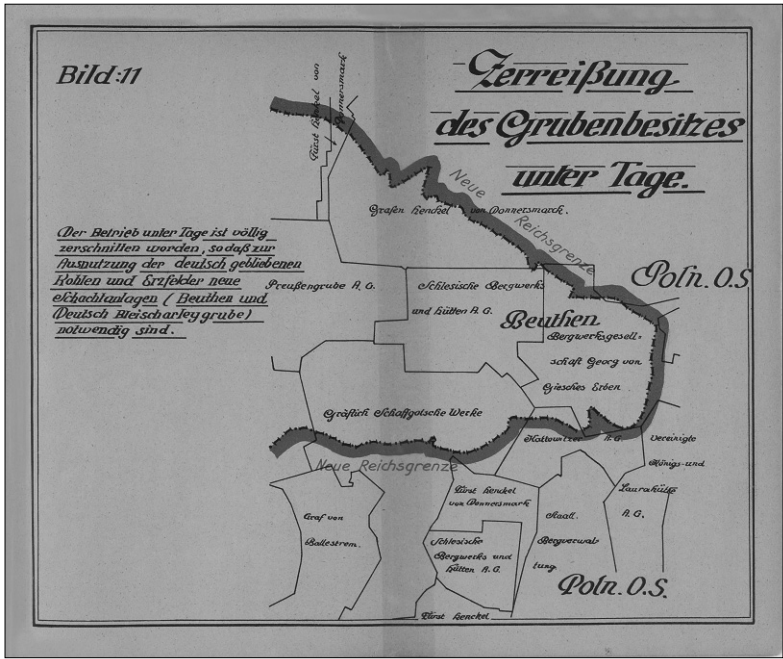
Poza powtarzanymi wielokrotnie w tekście stratami fiskalnymi, normalne funkcjonowanie miasta było zagrożone, a w każdym razie znacznie utrudnione przez przecięcie szlaków komunikacyjnych i powiązań gospodarczych. Granica dzieliła nie tylko drogi, ale także trasy kolejowe i tramwajowe. Przecięte zostały również pola wydobywcze pod powierzchnią ziemi, które wymagały w związku z tym nowego podziału (ryc. 2).

Przez wytyczenie nowej granicy zagrożone zostały także znaczące projekty, zwłaszcza socjalne, których finansowaniem została obciążona gmina, a służące całemu regionowi. Również funkcjonowanie infrastruktury komunalnej utrudniały znacznie uszczuplone dochody kasy miejskiej w związku ze zmniejszoną siłą nabywczą i mniejszymi zyskami z podatków. Zwrócono też uwagę na planowane przedsięwzięcia, które mogły ucierpieć w związku z tymi zmianami.

Ponieważ broszura skierowana jest do niemieckiego czytelnika, nie dziwi, że w jej centrum stoi sytuacja Bytomia w kontekście niemieckim. Interesujące jest natomiast, że Polska w negatywnej narracji jest właściwie nieobecna. Zaznaczone na mapach tereny poza niemiecką granicą wymienione są pod różną nazwą, a to jako *Poln. OS.* (= *Polnisch Oberschlesien*), a to znowu jako *Alt Polen*,

⁷ Por. T. Janikowski, *Die blutende Grenze. Literatur und Publizistik zur oberschlesischen Teilung (1922)*, Berlin 2014.

⁸ Por. A. Laba, *Die Kartierung...*, op. cit.

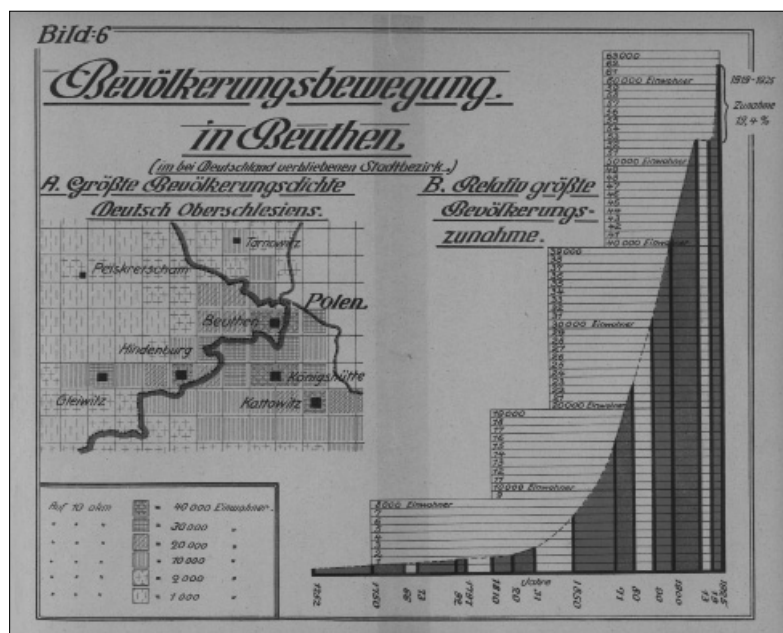

Ryc. 2. Pola wydobywcze pod Bytomiem. Napis na mapie głosi: Zakłady wydobywcze zostały zupełnie pocięte pod ziemią, żeby więc wykorzystać pozostałe w Niemczech rudy i węgiel, trzeba poprowadzić nowe szyby (Bytom i kopalnia Niemiecki Biały Szarlej) (źródło: Herder-Institut)

albo jako *Polen*. Jedynie na trzech mapach zaznaczona jest wcześniejsza granica państwowa, sprzed podziału regionu. Reszta map przedstawia tylko nową granicę – tak też opisaną. To istotna różnica nie tylko w porównaniu z licznymi publikacjami, które ukazywały się wówczas w Republice Weimarskiej i krytykowały *niesprawiedliwą granicę*⁹, ale także w świetle publikacji zachodnioniemieckich praktycznie do początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Te ostatnie nie pokazywały wprawdzie granicy Górnego Śląska sprzed 1922 r., lecz sygnatura historycznej granicy polsko-niemieckiej z roku 1937 była zdecydowanie wyraźniejsza od często niemal (lub w ogóle) niewidocznej aktualnej granicy Polski i Niemiec.

W postulatach zmian wyrażonych w publikacji nie kwestionowano nowo wytyczonej granicy, a jedynie zgłaszano potrzebę reakcji na nową sytuację. Zgłaszana jest np. potrzeba zmiany granic miasta w większym wymiarze niż wykonane rok później, ustalone znanymi już w momencie wydania broszury aktami prawnymi.

⁹ A. Laba, *Die Kartierung des „Schmachfriedens“ – Der Einsatz von Landkarten zur Mobilisierung der öffentlichen Meinung gegen den Versailler Vertrag in der Weimarer Republik, w: Kampf der Karten. Propaganda- und Geschichtskarten als politische Instrumente und Identitätstexte in Europa seit 1918*, Marburg 2013, s. 152–170.

Ryc. 3. Prezentacja sytuacji demograficznej Bytomia (źródło: Herder-Institut)

W publikacji nie tylko brak roszczeń czy zażaleń pod adresem Polski, co więcej, w kilku miejscach zwraca się uwagę na ciągle wówczas istniejące powiązania transgraniczne. Z lektury można się dowiedzieć, że Bytom pobierał wodę z polskich ujęć, a w bytomskich szkołach uczyła się młodzież ze wschodniego Górnego Śląska, stanowiąca prawie 17% uczniów.

Diagram przedstawiający rozwój ludności (na obszarze pozostałym w granicach Republiki Weimarskiej) dokumentuje co prawda znaczący przyrost liczby mieszkańców tuż po podziale Górnego Śląska – zamieszczona obok mapa pokazuje utracone tereny – nie informując jednak przy tej okazji, że wynikał on przede wszystkim z napływu uciekinierów i przesiedleńców (optantów) zza nowej granicy¹⁰. Tymczasem niemal obligatoryjne informacje na ten temat zawierały prawie wszystkie publikacje niemieckie z tego okresu poruszające problemy mieszkaniowe na Śląsku¹¹.

Rzeczowy ton broszury, wolnej od powszechnych w jej współczesnych niemieckich publikacjach traktujących o podziale Górnego Śląska, roszczeń i zarzutów wobec Polski, wynikał zapewne przede wszystkim z ówczesnej polityki miasta. W latach 1925–1933 zarządzał nim nadburmistrz Adolf Knackrick,

¹⁰ J. Drabina, *Historia Bytomia od średniowiecza do współczesności 1123–2010*, Bytom 2010, s. 65.

¹¹ K. Kasperkowitz, B. Salomon, E. Stein, *Die deutsche Stadt Beuthen und O/S und ihre nächste Umgebung*, „Monographien deutscher Städte”, Bd. 15, Berlin-Friedenau 1925; K. Schabik, A. Stütz, M. Wolf, *Dreistädteinheit Beuthen, Gleiwitz, Hindenburg, Landkreis Beuthen*, Berlin – Leipzig – Wien 1929.

doświadczony polityk lokalny, później usunięty z funkcji przez nazistów. Cechował się on pragmatycznym podejściem do problemów rozwoju miasta, które za jego kadencji przeżyło bujny rozkwit. Niewątpliwie pewną rolę przy takim podejściu odegrały zależności Bytomia od infrastruktury położonej po drugiej stronie granicy, a zapewne również fakt, że część mieszkańców miasta miała rodziny w polskiej części regionu. Charakterystyczna w tym kontekście jest też wypowiedź A. Knackricka, który po II wojnie światowej był przewodniczącym ziomkostwa bytomskiego w RFN i odnośnie do powojennych konsekwencji dla Bytomia napisał, że „wina za to co się zdarzyło, leży przede wszystkim po naszej stronie, a to, co zrobiła druga strona, to tylko odpowiedź na to”¹².

W kolejnych latach Bytom skorzystał z roli „okna wystawowego”¹³ Niemiec i miastu udało się zrealizować wiele nowoczesnych projektów infrastrukturalnych, zarówno gospodarczych jak i społecznych i oświatowych (Dom Kalek i kolegium nauczycielskie) oraz kulturalnych (nowoczesny basen i kino). Część tych inicjatyw podjęto jednak już przed publikacją broszury. Być może celem jej wydania było zapewnienie dopływu środków na ich realizację.

3. Refleksje końcowe

Broszura pt. *Beuthen O.-S. Die Schädigung der Stadt durch die Grenzziehung und ihre Bedeutung als deutscher Wirtschafts- und Kulturfaktor im Osten. Ein Bildwerk*. jest z dwóch względów wyjątkowa. Należy do skromnej liczby publikacji z okresu Republiki Weimarskiej, które zajmując się tematyką utraty części Górnego Śląska, jednocześnie unikały szukania winy za tę sytuację po stronie polskiej. Ponadto broszura ta spełnia z jednej strony wszystkie formalne przepisy na skuteczny materiał reklamowy. Posiada chwytliwą jak na owe czasy okładkę, zarówno pod względem graficznym, jak i w warstwie tekstowej. Niewielka ilość tekstu pisanego przekazuje komunikaty w prosty sposób, a dominujące w publikacji ilustracje są łatwo czytelne. Format tej publikacji sprawdza się i dzisiaj, 90 lat po jej wydaniu, przywołując na myśl nowoczesne komputerowe programy do tworzenia prezentacji. Z drugiej jednak strony stanowi swego rodzaju odwrotność przyjętej formy promocji miasta, gdyż w przekazie dominują zdecydowanie negatywne informacje. Patrząc na dalszy rozwój Bytomia w okresie międzywojennym, wydaje się, że wtedy ta strategia się powiodła.

Niektóre działania władz miasta w okresie transformacji po roku 1989 wydawały się nawiązywać do powyższej strategii. Taką sytuację można objaśnić za pomocą teorii zależności od ścieżki, według której obecny układ zjawisk jest efektem zastołości, wynikający z braku zasobów, umiejętności, układu instytu-

¹² A. Kossert, *Kalte Heimat: Die Geschichte der deutschen Vertriebenen nach 1945*, München 2008, s. 158.

¹³ A. Sulik, *Stosunki ekonomiczno-społeczne w warunkach podziału Górnego Śląska w latach 1922–1939*, w: *Bytom. Zarys rozwoju miasta*, Katowice 1979, s. 402.

cyjnego, tudzież relacji władzy. Takie uwarunkowania ograniczają możliwości zmiany sposobu reakcji na zmianę sytuacji¹⁴. W przypadku Bytomia przyczyniły się do tego słabo ukształtowane elity, co uwidoczniło się zwłaszcza w momentach kryzysu. O ile jeszcze w latach trzydziestych XIX w. opisy wspominały o tym, że wśród mieszkańców tego niewielkiego wówczas jeszcze miasta na okrajach państwa pruskiego (ale jednego z niewielu w ogóle miast pośród pokrytego lasami i polami Górnego Śląska), niemal nikt nie mówił po niemiecku¹⁵, to już w początkowym okresie rewolucji przemysłowej, która wnet dotarła do tego regionu, w Bytomiu szybko nastąpił wzrost znaczenia gospodarczego i gwałtowny przyrost ludności. Ludność ta pochodziła w znacznym stopniu z okolicznych miejscowości, równie polskojęzycznych jak miasto. Jednak pod wpływem napływu elit zatrudnionych w administracji i zarządzaniu przemysłem, stosunkowo szybko zasymilowała się z nimi językowo i już z początkiem wieku następnego w mieście dominował język niemiecki.

Bytom pozostawał jednak głównie ośrodkiem robotniczym i ta rola zdominowała jeszcze bardziej powojenną funkcję miasta i jego obecność w dyskursie publicznym (o ile miasto było w nim w ogóle obecne). Rozpoczęta jeszcze w okresie międzywojennym degradacja znaczenia funkcji administracyjnych i usług publicznych oraz zwiększenie monostrukturalnych zależności od wydobycia węgla i interwencji państwa w strukturę zatrudnienia i planowania rozwoju miasta, utrudniło odnalezienie się w sytuacji niekorzystnej koniunktury surowcowej przy jednoznacznym i nagłym postawieniu miast i działających w nich podmiotów gospodarczych przed wyzwaniem transformacji polityczno-gospodarczej i społecznej. Współczesny Bytom dopiero powoli wydaje się odnajdywać drogę do aktywniejszego kształtowania własnego rozwoju.

Literatura

- Drabina J., 2010, *Historia Bytomia od średniowiecza do współczesności 1123–2010*, Bytom.
- Garrouste P., Ioannides S. (red.), 2000, *Evolution and Path Dependence in Economic Ideas: Past and Present*, Cheltenham.
- Janikowski T., 2014, *Die blutende Grenze. Literatur und Publizistik zur ober-schlesischen Teilung (1922)*, Berlin.
- Kasperkowitz K., Salomon B., Stein E., 1925, *Die deutsche Stadt Beuthen und O/S und ihre nächste Umgebung*, „Monographien deutscher Städte”, Bd. 15, Berlin-Friedenau.

¹⁴ P. Garrouste, S. Ioannides (red.), *Evolution and Path Dependence in Economic Ideas: Past and Present*, Cheltenham 2000.

¹⁵ J.G. Knie, *Geographische Beschreibung von Schlesien preußischen Antheils, der Graffschaft Glaz und der preußischen Marktgraffschaft Ober-Lausitz*, Breslau 1827.

- Knie J. G., 1827, *Geographische Beschreibung von Schlesien preußischen Antheils, der Graffschaft Glaz und der preußischen Marktgraffschaft Ober-Lausitz*, Breslau.
- Kossert A., 2008, *Kalte Heimat: Die Geschichte der deutschen Vertriebenen nach 1945*, München.
- Laba A., 2013, *Die Kartierung des „Schmachfriedens“ – Der Einsatz von Landkarten zur Mobilisierung der öffentlichen Meinung gegen den Versailler Vertrag in der Weimarer Republik*, w: *Kampf der Karten. Propaganda- und Geschichtskarten als politische Instrumente und Identitätstexte in Europa seit 1918*, Marburg, s. 152–170.
- Laba A., 2014, „Entgegen dem feierlich erklärten Mehrheitswillen“ – *Das Volk als diskursive Ressource im deutschen Revisionsgedanken der Weimarer Republik*, w: *Demokratiegeschichte als Zäsurgeschichte. Das Beispiel der frühen Weimarer Republik*, Berlin 2014, s. 123–152.
- Matzel W., [1926], *Beuthen O.-S. Die Schädigung der Stadt durch die Grenzziehung und ihre Bedeutung als deutscher Wirtschafts- und Kulturfaktor im Osten. Ein Bildwerk*, Beuthen.
- Maurer K., Kaminsky, F. (red.), 1926, *Oppeln. „Deutscher Städtebau“*, Berlin-Halensee.
- Metzner, M., 1935, *Grenznot und Kommunalpolitik in Oberschlesien mit besonderer Berücksichtigung von Beuthen, Gleiwitz, Hindenburg und Ratibor*, Neisse.
- Neubach H., 2002: *Die Abstimmung in Oberschlesien am 20. März 1921*. „Kleine Schriften / Stiftung der Martin-Opitz-Bibliothek“, Bd. 4, Herne.
- Schabik K., Stütz A., Wolf M., 1929, *Dreistädteeinheit Beuthen, Gleiwitz, Hindenburg, Landkreis Beuthen*, Berlin – Leipzig – Wien.
- Sulik A., 1979, *Stosunki ekonomiczno-społeczne w warunkach podziału Górnośląska w latach 1922–1939*, w: *Bytom. Zarys rozwoju miasta*, Katowice, s. 388–427.
- <http://www.um.kielce.pl/poznajmiasto/> [dostęp: 31.01.2016]

Self-presentation in maps. An example of Beuthen (Bytom) in the Weimar Republic

Dariusz Gierczak

Herder-Instituts für historische Ostmitteleuropaforschung – Institut der Leibniz-Gemeinschaft

E-mail: dariusz.gierczak@herder-institut.de

Summary: Although the loss of a significant part of the Upper Silesian industry caused by the division of this region in 1922 was a considerable burden for the whole country, the shift of the Eastern border of the German Reich hit the city of Beuthen (Bytom) the most, since it lost part of its highly developed industrial areas to Poland. The new border surrounded the city on three sides and separated it from its economic hinterland, as well as of parts of the urban infrastructure. It cut the number of transport ways and connections, divided families and caused a massive influx of people from the surrounding areas on the Polish side.

Especially in Germany, several publications addressed the new border, and its – sometimes curious – course was the topic of numerous cartographic studies. Also the municipal authorities of Beuthen issued some publications related to the course of the new border. One of them is a bizarre promotion material based mainly on maps. This handy shaped booklet presented the city as a victim of the shift of the border, while the other promotion publications usually focused on the positive qualities. Among numerous claims on Poland expressed in German publications in that times, this promotion material displayed the issues of the city solely as a German problem.

Keywords: Upper Silesia, political cartography, thematic maps, industrial cartography
